

I. Baklan

EXPLICITIVENESS AND IMPLICITIVENESS OF LANGUAGE CULTURE IN TRANSLATION OF GERMAN AND UKRAINIAN TREATIES

The article considers peculiarities of treaties translation depend on explicitness and implicitness of German and Ukrainian, analyzes text message perception differences of dissimilar language cultures representatives and dwells on factors, which take an influence on translation solutions.

Key words: explicitness, implicitness, language culture, communicative function, transformation.

УДК 811.161.2'42

Наталія ВОЙЦЕХІВСЬКА

ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ПОГРОЗИ В УКРАЇНСЬКОМУ КОНФЛІКТНОМУ ДІАЛОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ

У статті описані невербальні та вербальні — лексико-семантичні, морфолого-синтаксичні, деякі риторичні — засоби вираження погрози (менасиву) в конфліктному діалозі. Висловлення погрожування аналізуються з погляду їхнього статусу в лінгвістиці, функцій у дискурсі, характеристики мовців-авторів погрози.

Ключові слова: діалогічний дискурс, конфлікт, погроза, вербальні і невербальні засоби.

Висловлення погрози стали предметом дослідження як вітчизняних, так і зарубіжних лінгвістів. Зокрема описані окремі семантичні, структурні, прагматичні та гендерні особливості погрози (див., напр., праці Н. Борисенко, І. Бублик, Г. Завражиної, Т. ван Дейка, Р. Карчевського, Е. Апельтауера, Г. Фалькенберга, Р. Шиленка тощо); визначені формули, у яких можна описати погрозу (див. праці А. Вежбицької); охарактеризовані типи погрози й протилежні їй мовленнєві жанри: попередження, нагадування (див. праці Ю. Щербиніної); виділені прийоми, що виконують функцію погрози-попередження (праці О. Іссерс) тощо.

Залежно від фокусу уваги дослідники визначають погрозу то як мовленнєвий акт (далі МА) (Т. Стексова, Ю. Щербиніна, Р.

Шиленко), то як акт комунікації (Л. Квиренко), то як комунікативну стратегію (К. Коротич), то як тактику (О. Іссерс, І. Бублик, Н. Борисенко) чи як прийом (О. Іссерс).

Так само немає єдності щодо місця погрози в теорії МА. Основоположники теорії Дж. Остін і Дж. Сьорль зараховують погрозу до комісива, тобто мовленнєвого акту, ілокутивна мета якого — прийняття адресантом зобов'язання виконати певну майбутню дію або дотримуватися певної лінії поведінки („заява про намір”, за Дж. Остіним). Однак, погроза не є комісивом у чистому вигляді, оскільки комісиви спрямовані на самого мовця (у даному випадку йдеться не про самопогрозу, а про погрожування іншому учаснику дискурсу). Оскільки погроза спонукає співрозмовника до дії/бездіяльності, вона може розглядатися як директивний МА, що функціонально схожий на інші директивні МА прохання та поради. Однак погроза передбачає обов'язковість виконання спонукання адресанта, тоді як прохання — необов'язковість, факультативність. Тому директивом у чистому вигляді погроза також не виступає. У зв'язку з цим деякі дослідники тлумачать погрозу як складний директивно-комісивний МА [4], або ж позначають його власним терміном — менасив (Г. Почепцов, цит. за: [10, с. 112]), відмежовуючи від схожого МА попередження, або авертива (термін О. Єрофеевої). У цій розвідці погрозу розглядаємо як менасив через поширеність цього погляду в лінгвістиці останніх років.

Зарахування погрози до різних типів МА можна пояснити його складною суттю. Семантика менасива двохкомпонентна: по-перше, вимога, що висувається мовцем до адресата (протазис чи ввідна частина) та, по-друге, обіцянка негативних наслідків у випадку невиконання цієї вимоги (аподозис або заключна частина). Ця теза підтверджується даними лексикографічних праць української мови, в яких погроза тлумачиться як комбінація двох сем: прояв гніву та невдоволення до когось; спроба змусити когось виконати/не виконати щось через страх перед загрозою.

З огляду на недостатнє вивчення висловлень погрози та їх статусу у вітчизняній лінгвістиці мета пропонованої статті полягає у визначенні функціональних особливостей та мовних засобів, що реалізують висловлення погрози. Матеріалом дослідження виступає український конфліктний діалогічний дискурс.

Погроза — це висловлений намір завдати фізичної, матеріальної чи іншої шкоди адресату (залякування), «обіцянка заподіяти яке-небудь зло, неприємність; залякування» [11, с. 724], що має на меті „шляхом погрози змінити наміри адресата виконати якісь дії” [6, с. 141].

Такий МА знаходить своє відображення у вигляді когнітивних схем: «Х хоче, щоб Y думав, що він повинен виконати Z, тому що для цього існують переконливі підстави» [12], «Х хоче, щоб Y зробив Z; якщо Y не Z, то X-у від цього буде погано» [8, с. 233], «якщо X зробить P — буде Q, де Q — добре», «якщо X не зробить P — буде Q, де Q — погано», «якщо X не зробить P — не буде Q, де Q — погано» [9, с. 33], «я погрожую, що X», «я погрожую, що X, якщо не Y» [2, с. 7], напр.: *Будеш зо мною — буде тобі добре. Не захочеш — все одно візьму* (М. Матіос).

Як засіб комунікативного впливу менасив спрямований на зміну діяльній чи емоційній сфері адресата через апеляцію до почуття страху чи побоювання. Це засіб агресивної цілеспрямовано деструктивної комунікативної поведінки, що виникає за умов напруженого, ускладненого спілкування і спрямований на досягнення цілі лише автора менасива.

Погрожування як керування діяльністю й поведінкою співрозмовника передбачає цілковите ігнорування інтересів останнього, домінування над ним на фоні підвищення власного статусу, а тому менасив виступає «статусно-маркованим і статусно-фіксованим МА» [3]. Залякування негативними й небажаними для адресата наслідками є спробою вербального насилля над співрозмовником і тиском на нього задля досягнення інтересів мовця-агресора. Успіх цієї тактики залежить від уміння мовця майстерно й у правильній «дозі» виразити свою агресію щодо комунікативного партнера, вплинути, головним чином, на його емоційну сферу й викликати страх. Проілюструємо цю думку прикладом.

ГАЛИНА (кричить). Нікуди ти не підеши, шльондро мала! Я тобі зараз покажу, як матір не слухатися! Я тобі покажу Максика і 43 кеме! Ач, самостійного життя їй захотілося, від батьків захотіла звільнитися! Зараз ти в мене будеш вільною...

Поліна весь цей час видирається зі словами: „Мамо, пусти мене!” ... Галина хапає її і хоче відлупцювати.

ГАЛИНА (вже спокійно). Негайно іди до своєї кімнати! І щоб за 15 хвилин розпакувала валізу і сіла вчити уроки! Зрозуміла мене?

ПОЛЮСЯ. Угу... тобто єс оф корс (А. Багряна). Як бачимо, адресант добився задоволення своєї мети, оскільки правильно розрахував комунікативний (а також фізичний) тиск на співрозмовника. Крім того, успіх погрожування зумовлений вищим соціальним статусом адресанта (мати) та нижчим статусом адресата (дитина).

Однак інколи в дискурсі наявні висловлення погрози у дискурсі рівних за статусом мовців, а також із боку нижчого за комунікативним/соціальним статусом комуніканта, напр.:

Вдома син сказав, що з укрмови двійка. Із зарубіжки теж двійка. На завтра в нього алгебра і англмова. <...> Неля сіла з ним поряд, намагається допомогти зробити англійську. Але син уперто наполягає, щоб йому все продиктували. Всю вправу від першого до останнього слова. Неля кричить, що так не можна, вона може підказати, але не може робити за нього все.

— *Тоді знову буде двійка, — знизує плечима син (Є. Кононенко). Як бачимо, погроза завуальована у формі попередження: у такий спосіб син-двійочник маніпулює матір'ю, аби вона допомагала щодня і в повному обсязі виконувати замість нього домашнє завдання.*

Погроза є раціональною тактикою комунікативної поведінки в конфлікті (оскільки мовець мислить логічно і попереджає співрозмовника про свої наміри) та пов'язана із порушенням Принципу ввічливості [13, с. 189]. Тому, з погляду теорії ввічливості, вона належить до тактик, що обмежують волю адресата, а також його майбутні дії.

Менасив у конфліктному дискурсі характеризується категоричністю, цілеспрямованістю і високим рівнем експресивності, імпліцитно або експліцитно виконує маніпулятивну функцію, що знаходить свій вияв через вербальні (прямі й опосередковані) та невербальні мовні засоби.

Серед невербальних засобів вираження менасиву можна назвати оптико-кінетичні засоби (*притискати, брати за шию, хапати за комір/сорочку, хапати, щоб відлупцювати, підняти руку, пригрозити пальцем, кидатися з кулаками, показати кулак, показати жест-імітацію відсікання голови, показати мотузку,*

крутити перед чийсь обличчям мотузком/шнуром, зняти рушницю з плеч, плюнути в лице, бити в голову/плечі/груди, підскакувати та ін.; ці засоби найтиповіші); пара- та екстралінгвальні засоби (говорити зловіщо, з притиском, придушеним шепотом, шепотіти на вухо, відповідати з погрозою в голосі, незадоволено гмикати, визвіритися, почервоніти та ін.); засоби візуального контакту (понура спостерігати, не переставати посміхатися, впиватися поглядом, пильно дивитися в очі, дивитися спідлоба/впівока та ін.); засоби організації простору і часу дискурсу (погрозливо насуватися/нагинатися/схилитися на кимсь, несподівано і різко скочити на ноги та кинутися/напасти на когось та ін.) тощо. Наведемо приклади.

Вони нависли наді мною, закриваючи глибоке небо та крони дерев.

— Філки [гроші] давай, чюєш? <...> Ну, бля, якщо я найду шота, то я базарю, я тебе тута поламаю, будеш кров'ю сцати.

Федя сплюнув чорне слиняве лушпиння мені в лице.

— Тікі напробує смахатись, я тобі тута глотку через жопу вирву (Л. Дереш).

МУЛЬТИК (нагнувшись до них ближче, загрозовим шепотом): Ви, пацани, базар би фільтрували. Нас тут четверо їде, поняли? Щас тіки я свисну...

Не встиг Мультік пояснити, що буде, коли він свисне, Алік, не підводячися з лавки, бере його шию в зажим, тяжко і впевнено. Притиснувши Мультіка, який ні дихне, ні поворухнеться, до себе, шепоче йому на вухо.

АЛІК: Так, братан. Я лівою рукою жму сто двадцять. А в нього (показує на Пацу) — чорний пояс карате. А у цього (показує на Сергія) — перший розряд по боксу. Ми твою банду замочим у моменті. Давай, зови їх! (Різко відпускає Мультіка, аж той заточився) (О. Ірванець);

АНДРІЙ: Хлопці, а ви... ви з зони їдете?

Четвірка переглядається, гмикають незадоволено.

ЦИГАН: Шо це за вопросы у тебе такі ментовські? Откуда їдете, да як звать, да за шо сиділи? Іще тобі шо розказать?.. (Погрозливо насувається на Андрія).

АНДРІЙ: Та я... я просто так спитався...

ТОЛЯН (теж ступає вперед, на підтримку Циганові): Ти своє «простотак» при собі держи, поняв?.. (О. Ірванець).

Вербальні засоби представлені великою кількістю форм непрямой погрози та обмеженою кількістю прямих висловлень-менасивів (лексико-семантичних, фразеологічних, морфолого-синтаксичних і риторичних).

При цьому, за словами І. Мартинової, усе різноманіття засобів вираження погрози в конфліктному дискурсі «реалізується в трьох типових стратегіях: 1) свідомо незрозумілість, завуальованість смислу через іронію, риторичні питання, різні натяжки; 2) пряме вираження смислу без пом'якшувальних засобів; 3) вираження смислу з використанням прийомів негативної і позитивної ввічливості» [7].

На лексико-семантичному рівні значення погрози, небезпеки, насилля конкретизуються в лексемах, що мають названі семи (*небезпека, загроза, погроза, грізба, смерть, біль; страшний, жахливий, грізний, небезпечний; жахатися, боятися; небезпечно, страшно* та ін.) і використовуються для номінації загрозливих явищ дійсності. Належачи до різних частин мови, ці слова позначають загрозливу дію, попередження (*стерезіться*), фізичне виявлення страху/насилля (*тремтіти, дрижати, убивати*); характеризують певну особу, явище як небезпечні через їх дії, напр.: *Кажи, курвего, хто тебе пробив, бо тут тобі буде смерть!* (М. Матіос); *Тобі піздец того літа, чюєш? ТИ ВЖЕ ТРУП!* (Л. Дереш).

Розглянувши морфологічні особливості слів на позначення загрозливого й небезпечного предмета чи дії, які загрожують адресатові, узагальнимо, що погроза, небезпека може бути статичною (в іменниках, прикметниках, прислівниках) або динамічною (у дієсловах).

До засобів відтворення комунікативного акту погрози належить лексика з оцінним значенням, а саме з пейоративною конотацією, тобто низька, груба, подеколи некоректна лексика, що надає висловлюванню колориту й експресивності. Цю лексику часто інтенсифікують підсилювальні частки. Розглянемо приклад: *Ну, бля, якщо я найду шота, то я базарю, я тебе тута поламаю, будеш кров'ю сцати. <...> Тікі папробуй смахатись, я тобі тута глотку через жопу вирву* (О. Ірванець).

Засобами емоційного впливу/тиску на адресата виступають дієслова деструктивної семантики (термін Ф. Фаткулліної), емоційні вокативи, інвективи, дисфемізми, евфемізми, різні види лексичних посилювачів, а також конотації та асоціації нейтральної лексики тощо.

У будь-якому разі лексичні засоби погрози — це емоційно та експресивно забарвлені лексеми, що подекуди мають оцінне значення (хоча оцінка у висловленнях-погрозах виражена непрямо) та різні ступені менасивного впливу на співрозмовника: а) лексика, що посилює інтенсивність комунікативного тиску, б) лексика, що пом'якшує менасивний вплив та в) завуальовано менасивні лексичні засоби.

Високий рівень експресивності мають фразеологічні вислови зі значенням погрози, напр.: *копати могилу; хто підняв меч, той від меча і загине; хто сіє вітер, пожне бурю* тощо. Ці одиниці виконують не тільки номінативну функцію, даючи образні найменування небезпечним явищам дійсності, але й прагматичну, впливаючи створеними образами на реципієнта [6, с. 142]; вони мають негативну конотацію і надають реченню колоритності, напр.: *Я тебе, мандрований цуцику, зараз туди, де молоко кисне... Ти в мене намогоричишся до самого підборіддя... (заганяє до хати). Сиди там і кисни* (В. Шулаков). Цікаво, що мовець не просто погрожує реципієнту (чоловіку) за бажання піти до шинку, але й втілює погрозу в реальність (*заганяє до хати*). Таким чином, вербальна погроза дуже часто супроводжується подальшими фізичними діями (незалежно від того, чи задовільнив реципієнт вимогу адресанта), напр.: — *Хто?! — Гаврило кидається з кулаками до Петруні і б'є її в голову, в плечі, в груди. — Кажі, курвего, хто тебе пробив, бо тут тобі буде смерть!* (М. Матіос).

Погроза — це завжди шантаж, обмеження свободи дій адресанта, коли мовець-агресор диктує свої умови (наказ, вимога) і вказує на свої дії в майбутньому у випадку невиконання його вимог. Функціональна властивість спонукальності полягає в адресованості дії до співрозмовника, у прагненні її здійснення, вимозі, проханні такої дії від нього. Основним засобом спонукальної категорійної семантики виступає наказовий спосіб дієслова-присудка, тобто імперативні висловлення.

Відповідно, з погляду морфології, засобами вираження погрози як цілеспрямованої насильницької дії проти адресата є дієслова фізичного впливу зі значенням «позбавляння життя/волі», «нанесення побоїв», «відторгнення», «позбавлення різноманітних прав/можливостей» та ін., що вживаються у формі 1 особи однини доконаного виду майбутнього часу, напр.: *Дасть закурить хто-небудь, чи не? Замочу щас яку-нібудь падлу!..* (О. Ірванець); *Попереджаю вас, що ще раз, і я подам заяву до місцевкому...* (В. Підмогильний); *Пусти, бо прожжену звідси; Вернися, кажу! Чи хочеш, щоб вп'ять за патли притягла?* (В. Шулаков).

Неможливість здійснити насильницькі дії, залякування може виражатися умовним способом дієслова. У цьому випадку погроза у момент мовлення («тут і тепер») є моделюванням майбутньої ситуації, напр.: *Слухай ти, патлата! Ось коли б ти вже була моя жінка, та казала б, що не хочеш вийти за мене, так я б тобі пику побив, як батько мене часом б'є, а то тепер не можна. Дарма! Я подожду. А поки що ласкою прося: піди за мене* (В. Шулаков); *Та був би я твоїм батьком, зараз би стяг з тебе твої штани і так надавав би тобі по тому місцю, відразу би тобі перехотілося!* (Є. Кононенко).

Категорична експресивна погроза (особливо в швидкому спонтанному мовленні) характеризується опусканням деяких елементів менасивного висловлення, особливо займенників та сполучників, пор.: *Мовчи!.. Замочу, падла!..* (О. Ірванець) = Мовчи, інакше/або замочу (уб'ю) тебе; Якщо ти не замовкнеш, я тебе замочу (уб'ю) тощо.

Функцію непрямой погрози (погрози іншому мовцю, що не бере участі в дискурсі) виконують речення з дієсловами у формі 1-3 особи однини-множини, в яких маємо суб'єкта у відповідній формі та об'єкт у формі 2-3 особи однини-множини в родовому чи давальному відмінках, напр.: *Я йому, негіднику, голову відірву! Якщо Х мене не підтримає, я викрию його наміри* тощо. Розглянемо приклад.

ТОЛЯН: Ну шо, мужик? Дай-но закурить!..

ЧОЛОВІК: Дай не проходить. Воно грошей коштує. Куриво то-їсть.

ТОЛЯН: Да? Ну ладно... Я даю тобі... десять купонів за сигарету.

ЧОЛОВІК: Ха! Десять купонів!.. Багач! Це січас уже не денєгі, парень. Щас пачка знаєш, скіки стоїть? Іди, купи за десять купонів... Найшов дурачка...

На протилежній лаві за всім, що діється, понуро спостерігає ШТИР з компанією, — ввівока, іще й спідлоба.

ШТИР: По розам йому в`єхать, чи шо?.. (О. Ірванець).

Формами вираження погрози фізичної, психологічної шкоди, а також загальної неконкретизованої погрози на синтаксичному рівні є прості та складні речення (безсполучникові й сполучникові речення: складносурядні речення зі сполучниками та їхніми функціональними еквівалентами *або, інакше, в іншому випадку, без цього* та ін.; складнопідрядні речення зі сполучниками *якщо, допоки, доки, поки, щоб, перед тим, як; для того, щоб*), напр.: *Або замовляйте, або... звільніть приміщення...* (Неда Неждана); *Піди попиј чаю, поки я тебе не послала* (С. Пиркало); *Кажу тобі при людях! Тільки побереш рушники та побачу тебе з хусткою [йдеться про сватання], то знай, що тільки тобі й жити!* (В. Шулаков). При цьому найтипівішим способом вираження погрози в українському літературному діалогічному дискурсі виступають підрядні речення, «сила» погрози в яких залежить від місця її розташування. Зокрема, менасив у головному реченні свідчить про прямий тиск на співрозмовника, менасив у підрядній частині є маркером більш м'якої агресії, хоча це не обов'язково. Проілюструємо цю думку прикладом: *Ми твою банду замочим у моменті. Давай, зови їх!* (О. Ірванець) — зміна місцями компонентів «спонування до дії/бездіяльності» і «негативний наслідок» (= Якщо ти покличеш своїх друзів на «розбори», ми їх замочимо в моменті).

Крім того, погрозливі наміри щодо адресата втілюються синтаксичними зв'язками, складеними номенами, протиставленням та повторами [6, с. 142], неповними реченнями або еліпсами, окличними або оклично-спонукальними реченнями [5, с. 189], напр.: *Ну, стривай же! Я тебе...; Іди звідси, бо як...* (В. Шулаков).

Еліптичні речення, риторичні питання, повтор і градація посилюють перлокутивний ефект погрози та виступають засобами „експресивного” синтаксису, напр.: *ОЛЕКСІЙ: З мене досить!*

Просили тебе ласкою. Тепер послухай, що я тобі скажу! <...> Кажу тобі при людях! Тільки побереш рушники та побачу тебе з хусткою [йдеться про сватання], то знай, що тільки тобі й жити! СТЕЦЬКО. А я з жусткою та й полізу аж у солому! ОЛЕКСІЙ. А я тебе і там знайду та й задушу (В. Шулаков). Розмова відбувається між Олексієм, який просить Стецька поступитися Уляною, довго його благає, аргументує, повторює свої вимоги, але марно. Нарешті він вдається до прямої погрози: сила серйозності його намірів (залякування фізичною розправою) посилюється їх виголошенням при свідках.

Риторичні засоби погрози в українському конфліктному дискурсі представлені насамперед аргументами, здатними вплинути на адресата: опис негативних наслідків, апеляція до прецедентних феноменів (фактів історичної пам'яті), яка поєднується з недомовленістю, та ін.

Тактика погрози може виражатися прямо та опосередковано, при цьому прийоми непрямой погрози «вишуканіші» та різноманітніші, здебільшого, за рахунок вживання в натипових ситуаціях, а саме через використання в контекстах і ситуаціях, несумісних із первинним прямим їхнім значенням.

Опосередковані засоби вираження погрози в конфліктному дискурсі, як правило, двохінтенційні (мають дві інтенції/мети), що визначається адресатом як погроза завдяки його комунікативній компетенції. Зокрема, Р. Байрамуков виділяє за критерієм «ступеню опосередкованості» поліінтенційні менасиви з накладанням інтенцій і з різноспрямованими інтенціями — основною та побічною [1, с. 9]. Різноспрямовані інтенції означають співіснування інтенцій є збереженням первинної інтенції з набуттям іншої. Накладання інтенцій — це погроза у формі іншого висловлення, тобто перехід ілюквативної сили висловлення в інтенцію погрози і поглинання первинної інтенції (цією первинною інтенцією виступає попередження, обіцянка, пропозиція, твердження, заперечення, похвала, наказ, хибне спонукання тощо), при цьому форма таких висловлень зумовлюється типом первинної інтенції: первинна ілюквативна сила нейтралізується (присутня в стертому вигляді), надаючи МА лише відповідні відтінки значень.

У непрямих висловленнях погрози, як правило, відсутня точна інформація про наслідки для адресата (*А що я зараз з тобою*

зроблю...), натомість погроза виражається інтонаційними засобами та ворожими натяками (*Якщо хтось зараз же не припинить, то комусь буде дуже боляче!* = *Якщо ти зараз не припиниш, тобі буде боляче*). Характерним засобом погрози є експозитивні МА — висловлення припущення *Ти пожалкуєш про це*, що тотожне зло побажанню, напр.: *Дасть закурить хто-небудь, чи не? (Бігом підбігає до Чоловіка з сумкою, штовхає його грубо, зненацька.) — Ну, ти даєш закурити, фраєр? Пока ще по-доброму!* (О. Ірванець); *Ти своє “простотак” при собі держи, поняв?..* (О. Ірванець); *Зроби так, щоб я тебе шукав!* (М. Матіос). Як бачимо, мовні засоби можуть набувати значення менасиву в контексті, не називаючи конкретні види небезпеки, розправи, покарання, що загрожують реципієнтові.

Непрямыми засобами погрози виступають менасивні іронічні висловлення та натяки, напр.:

[Доктор Гольштейн] <...> *тихо, але з притиском сказав Павлові, двіявшись тому пильно в очі:*

— *Вельможний пане Чев'юк... молодший! Прошу не забувати, що ви перебуваєте у високій державній установі. Образа державного службовця під час виконання ним службових обов'язків за законами Румунської держави карається. Штрафом. Великим. Леями. У вас є так багато вільних лейв? А звідки вони у вас? Ви не сплачуєте вчасно податки? <...> Можливо, коли ви були підданими цісаря, закон не вимагав покари за образу того, хто служить державі. Але зараз... Зараз, коли немає більш законслухняного, аніж його Величність король Великої Румунії... Зараз, пане Чев'юк молодший, закони обов'язко-о-ові для виконання. І для вас також, перепрошую. Інакше мені доведеться звернутися по допомогу до поліції* (М. Матіос). Даний приклад цікавий поєднанням непрямої та прямої форм погрози.

Отже, висловлення погрози в українському конфліктному діалогічному дискурсі — це комплексні МА, мета яких полягає в задоволенні комунікативної мети мовця-агресора через залякування адресата. Засобами погрожування співрозмовнику є низка вербальних і невербальних, прямих та опосередкованих мовних одиниць. Найтиповішими для вираження менасиву виступають емоційні прості/складні (підрядні) розповідні речення з дієсловами доконаного виду майбутнього часу, інвективною,

образливою лексикою, а також словами на позначення фізичної розправи, насилля над співрозмовником. Найтиповішими на невербальному рівні є оптико-кінетичні засоби погрози.

Перспективу дослідження вбачаємо в подальшому вивченні менасивних висловлень, у т. ч. їх відмежуванні від схожих за функціями та метою МА.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Байрамуков Р. М. Речевое действие угрозы в рассказах В. М. Шукшина : автореф. дисс. на соискание науч. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.01 «Русский язык» / Р. М. Байрамуков. — Ставрополь, 2001. — 24 с.

2. Быстров В. В. Функционально-семантический анализ менасивных диалогических реплик : дис. ... кандидата филол. наук : 10.02.19 / Быстров Вячеслав Владимирович. — Тверь, 2001. — 117 с.

3. Борисенко Н. Д. Гендерна маркованість персонажного дискурсу сучасної британської драми : лінгвокультурний аспект / Н. Д. Борисенко // Мовні і концептуальні картини світу. — 2012. — Вип. 38. — С. 79—83.

4. Ерофеева Е. В. Речевые акты со значением предупреждения нежелательного действия в современном французском языке : автореф. дисс. на соискание науч. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.05 «Романские языки» / Е. В. Ерофеева. — Москва, 1997. — 16 с.

5. Квіренко Л. О. Комунікативні особливості сучасного Берлінського міського діалекту / Л. О. Квіренко // Мовні і концептуальні картини світу. — 2012. — Вип. 41. — С. 181—191.

6. Коротич К. Комунікативні стратегії погрози та подолання страху в дискурсі української преси ХХ—ХХІ століть : мовні механізми впливу на реципієнта / Катерина Коротич // Вісник Львівського університету. — 2009. — Вип. 46. — Ч. 1. — С. 140—145.

7. Мартынова И. А. Функционально-прагматическое поле менасивных речевых актов (на материале современной англоязычной художественной литературы) : автореф. дисс. на

соискание науч. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.04 «Германские языки» / И. А. Мартынова. — Самара, 2006. — 24 с.

8. Мозгунов В. В. Особливості вияву категорії модальності в епістолярному жанрі мовлення / В. В. Мозгунов // Лінгвістичні студії. — 2008. — Вип. 17. — С. 231—236.

9. Приходько А. М. Німецькі комплексні регулятиви: іллокутивна таксономія та перлокутивний потенціал / А. М. Приходько // Комунікативні та когнітивні проблеми дискурсу. — Х.: Лівий берег, 2001. — С. 30—38.

10. Семенюк О. А. Основи теорії комунікації : навч. посіб. / О. А. Семенюк, В. Ю. Паращук. — К. : Академія, 2010. — 240 с.

11. Словник української мови: в 11-ти т. / [ред. колегія : І. К. Білодід та ін.]. — К. : Наукова думка. — Т. 6. — 1975. — 832 с.

12. Фоміна Л. В. Комунікативна організація безсполучникового складного речення спонукального типу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Л. В. Фоміна. — Х., 2000. — 19 с.

13. Шевчук О. О. Конфронтативна стратегія в мовленні персонажів сучасної англomовної прози : гендерний аналіз / О. О. Шевчук // Вісник Житомирського державного університету. — 2009. — Вип. 46. — С. 187—190.

Н. Войцеховская

СРЕДСТВА ВЫРАЖЕНИЯ УГРОЗЫ В УКРАИНСКОМ КОНФЛИКТНОМ ДИАЛОГИЧЕСКОМ ДИСКУРСЕ.

В статье описаны невербальные и вербальные — лексико-семантические, морфолого-синтаксические, некоторые риторические — средства выражения угрозы (менасива) в конфликтном диалоге. Высказывания угрозы анализируются с точки зрения их статуса в лингвистике, функций в дискурсе, характеристики коммуникантов-авторов угрозы.

Ключевые слова: диалогический дискурс, конфликт, угроза, вербальные и невербальные средства.

N. Voitsekhivska

MEANS OF EXPRESSING THREAT IN UKRAINIAN CONFLICT DIALOGICAL DISCOURSE.

The article deals with nonverbal and verbal lexical-semantic, morpho-syntactic and some rhetorical means expressing threat in conflict dialogue. Utterances of threat are analyzed from the point of view of their status in linguistics, functions in the discourse as well as characteristics of the interactants, i.e. the authors of such utterances.

Key words: dialogical discourse, conflict, threat, verbal and nonverbal means.

УДК 81'38=30.133.1=161.2

Марина КОСТЮК

ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ПОРІВНЯННЯ У ФРАНЦУЗЬКІЙ МОВІ

У статті визначені основні лексичні і граматичні засоби вираження порівняння у французькій мові. Класифікацію супроводжують цікаві приклади з французької поезії П. Верлена та А. Рембо.

Ключові слова: порівняння, троп, поезія.

Порівняння – один з основних прийомів пізнання світу, його традиційно вважають найпростішим мовним засобом образності. Порівнянню притаманні такі ознаки як антропоцентричність, прагнення до зіставлення через оцінювання віддалених одне від одного явищ дійсності, зумовленість суб'єктивним досвідом автора тощо.

Порівняння – це троп, побудований на відношеннях подібності, категоріальною ознакою якого є наявність експліцитно виражених суб'єкта та об'єкта уподібнення; цей троп виконує пізнавальну та експресивно-стилістичну функцію. Порівняння є часто вживаним у художній літературі як засіб створення образності: пояснення одного предмета чи явища за допомогою іншого, подібного до нього, у якому потрібна авторові риса виступає дуже яскраво. Порівняння увиразнює зображуване, робить його більш наочним, виявляє ставлення до нього. У художніх текстах використовуються традиційні й оказіональні